

Т. Белянина, преподаватель
Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара,
Днепропетровск

ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ ТВОРЧЕСТВА ЯПОНСКО-АМЕРИКАНСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ: ФЕМИНИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье изучаются некоторые проблемы исследования творчества американских писательниц японского происхождения. Рассматривается современная японско-американская феминистическая литература как особое направление в азиатско-американской литературе.

Ключевые слова: *азиатско-американская литература, японско-американская литература, женское письмо, гендер, гендерные роли, мультикультурализм.*

T. Belyanina, teacher
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University, Dnipropetrovsk

SPECIFIC APPROACHES TOWARDS STUDYING THE PECULIARITIES OF JAPANESE AMERICAN LITERATURE: WOMEN'S WRITING

The article is dedicated to the research of main topics arisen in the writings of Asian American women authors. The modern Japanese American literature is studied as a particular phenomenon of Asian American literature.

Key words: *Asian American literature, Japanese American literature, women writing, gender, gender roles, multiculturalism.*

УДК 821.521

Н. Бортнік, асп.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Київ

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ «ЗАПИСОК В УЗГОЛІВ'І» СЕЙ ШЬОНАГОН

Статтю присвячено дослідникам та перекладачам творчості Сей Шьонагон, зокрема, історії дослідження твору «Записки в узголів'ї». Звернено особливу увагу на переклади твору в період після реставрації Мейджі.

Ключові слова: *«Записки в узголів'ї», дзуйхіцу, Сей Шьонагон, списки твору, періоди дослідження, переклади твору.*

Історія так званої есеїстичної літератури, в центрі якої стоїть жанр *дзуйхіцу*, в Японії почалась не з «Записок в узголів'ї» чм «Макура-но соші» Сей Шьонагон, а з написаного китайською мовою придворним Йошішіге-но Ясутане (934-997) у другій половині X ст. автобіографічного твору «Чітей-но кі», що перекладається як «Записи з альтанки біля ставка». Слово *дзуйхіцу* прийшло до Японії з Китаю (кит. *суйбі*) і буквально означає «слідувати за пензлем». Першим твором цього жанру в япономовній літературі вважають «Записки в узголів'ї» Сей Шьонагон; за історію розвитку цього

жанру в Японії створено майже тисячу творів *дзуйхіцу*, які мають певні загальні формальні ознаки.

Пам'ятки середньовічної літератури, до яких належить і твір Сей Шьонагон, протягом століть переписувались від руки та дійшли до нас у багатьох списках і редакціях, подекуди вельми далеких від оригіналу. Отже, необхідно враховувати не лише умови створення пам'яток та їх основний текст, але і те, як і чому вони змінювались протягом історії. За межами Японії спеціалісти мало враховують цей факт.

Вивчення «Макура-но соші» почалось вже в XI ст. Проте довгий час цей процес обмежувався лише колекціонуванням різних списків і коментуванням тексту. Декілька відомих дослідників XV ст., наприклад Ічідзьо Канера (1407-1481), Мацукі Мунефуса (XV), Санедзьоніші Санетака (1455-1537), переписували текст із оригіналу або близьких до нього копій. Поза тим у XV ст., під час «сум'яття років Онін» (1467-1477) багато рукописів згоріло. Так зникла бібліотека Ічідзьо Канера, були втрачені автографи «Записок в узголів'ї».

У XVII ст. літературні тексти починають поширюватися не лише шляхом переписування від руки, але й видаються ксилографічно. Разом із розквітом «школи японських наук» (*кокугаку-ха*) та підвищенням інтересу до автохтонних культурних традицій з'являється все більше коментарів до хейанських есе, робляться перші спроби зіставити різні списки. Саме в цей час для позначення есеїстичної літератури стали застосовувати термін *дзуйхіцу* (букв. «слідувати за пензлем»). Велику текстологічну зацікавленість у період пізнього середньовіччя становили тексти старої літератури. Тексти активно переписували і коментували, до речі, не завжди кваліфіковано. Саме це спричинило велику кількість неавторських вставок, додавань і помилок, зокрема в тексті «Записок в узголів'ї».

У період XIX-XX ст. увагу японських дослідників привертав літературно-художній та лінгвістичний аспекти жанру *дзуйхіцу*. Спеціалісти продовжували знаходити нові списки, які вважались втраченими. Поза звичайними відмінностями рукописних копій середньовічної пам'ятки окремі групи списків твору Сей Шьонагон містять принципові розбіжності за композицією та розташуванням окремих компонентів твору. Така особливість привертає увагу насамперед з погляду проблеми жанру і викликає зрозуміле бажання реконструювати первісну композицію твору.

Перше знайомство російськомовного читача з твором відбулось у 1904 році, коли у Владивостоці вийшов перший виконаний В.М. Мендріним переклад «Історії японської літератури» англійського сходознавця В.Дж. Астона [Астон 1904]. Проте перший переклад «Записок в узголів'ї» з мови оригіналу російською мовою був виконаний Є.М. Колпакчі в 1935 році, надрукований у збірці «Восток». Дослідниця зробила переклад одинадцяти глав і додала вступне слово [Колпакчи 1935, с. 45-53]. Дослідження й опис твору також можна знайти у роботах таких радянських вчених, як В.Н. Горегляд, М.Й. Конрад, Т.П. Григор'єва.

У роботі «The Pillow Book of Sei Shonagon. Worlding Sei Shonagon» (2012) Валері Хенітук подає інформацію про переклади й дослідження твору, що були зроблені в Європі та Америці. Дослідниця стверджує, що перші часткові та повні переклади твору з'явилися багатьма мовами світу ще в XIX ст. «Масові переклади почалися

з моменту відкриття країни у 1835 році, після повної 200-річної ізоляції Японії від усього світу» [Valerie Henitiuk 2012]. Текст «Записок...» дуже приваблював дослідників, які обирали саме його для перекладів. Наприклад, В.Дж. Астон спеціально обрав цей твір, оскільки був вражений його естетичною витонченістю у порівнянні з «Бю-фульфом», написаним приблизно у той самий час, що і «Записки...».

Літературні переклади Валері Хенітюк поділяє на чотири періоди. *Перший період* перекладів твору Сей Шьонагон «Макура-но соші» датується серединою XIX ст. і закінчується першою половиною XX ст. У цей період Японія залишалась для перекладачів та дослідників чимось новим та екзотичним, а європейським письменникам дуже подобався лаконізм танка та хайку, що сприяло зародженню в Європі напряму «японізм». Перекладачі цього періоду перекладали безпосередньо з японської мови, та, як правило, японську вивчали самостійно (серед них Август Фізмайєр (August Pfizmaier), який у 1875 році зробив переклад німецькою мовою, а В.Дж. Астон (W.G. Aston) у 1889 році переклав «Записки в узголів'ї» англійською. Далі була низка перекладів: французькою в 1902 р. Х.Д. Даврея (Henry-D. Davray), Такеші Ішікава (Takeshi Ishikawa) в 1909 р. і Майкла Ревона (Michel Revon) в 1910 р., Карла Флоренца (Karl Florenz) в 1906 р. і Пола Адлера (Paul Adler) в 1926 р. німецькою.

Другий період перекладів твору Сей Шьонагон «Макура-но соші» припадає на першу половину і середину XX ст. Дослідники робили повні та якісніші переклади, багато перекладалося і коментувалося вже безпосередньо з японської мови. З'явився дуже знаковий переклад Артура Уейлі, який запропонував переклад назви «Макура-но соші», як «The Pillow-Book of Sei Shonagon»; цей переклад використовується й сьогодні в англомовній літературі (з тією різницею, що зараз у назві не використовують дефіс). Крім того, саме англомовний переклад А.Уейлі почали використовувати як переклад-посередник під час перекладу твору німецькою, італійською та французькою мовами, попри те, що Артур Уейлі запропонував переклад лише чверті тексту. До цього періоду відносять таких дослідників-перекладачів, як Куні Мацуо (Kuni Matsuo) та Стейнілбер-Оберлін (Steinilber-Oberlin) – переклад французькою в 1928 р., англійською мовою – Нобуко Кобаяші (Nobuko Kobayashi) в 1930 р. і Рьодзо Мацумото (Ryozo Matsumoto) в 1961 р., німецькою мовою – Гельмут Бодє (Helmut Bode) в 1944 р. і Мамору Ватанабе (Mamoru Watanabe) в 1952 р., а також російською мовою Є.М. Колпакчі в 1935 р. та китайською Джоу Зо Рен (Zhou Zuoren) в 1958 р.

Третій період перекладів твору Сей Шьонагон «Макура-но соші»: з другої половини шістдесятих років XX ст. У цей час створюється перший повний переклад англійською мовою Айваном Морисом (Ivan Morris) та низка перекладів іншими мовами, наприклад, румунською, чеською, російською тощо. До дослідників творчості Сей Шьонагон належать такі персоналії: Айван Морис (1967) англійською, Кадзуя Сасаки (Kazuya Sasaki) (1969) іспанською, Неллі та Волфрам Н'юман (Nelly and Wolfram Naumann) (1973) та Пол Хейджман (Paul Heijman) (1987) німецькою, Віра Маркова (1975) російською, Мирослав Новак (1984) чеською, Аніта Контрек (1987) чорногорською, Лін Вен (Lin Wenyue) (1989) китайською.

Четверте покоління перекладів твору Сей Шьонагон «Макура-но соші» працює з кінця XX ст. по сьогоднішній день. Характерною особливістю перекладів

цього періоду є переклад не з класичної мови 10 століття, а з новітньої японської мови.

До таких перекладів твору належать роботи 1998 року англійською мовою Марка Джевела (Mark Jewel) і 2000 року Девіда Гріпа (David Greer), іспанською Амалії Сато (Amalia Sato) в 2001, Тункея Біркана (Tunkan Birkan) турецькою та італійською Валеріо Алберіцці (Valerio Alberizzi) в 2006 р. У цьому самому році успішно вийшов оновлений переклад Мередіт Мак-Кінні (Meredith McKinney) видавництва Penguin.

За радянські часи системного дослідження російською мовою так і не з'явилося. Лише Горегляд В.Н у книзі «Щоденники та есе в японській літературі» детально подає інформацію про твір та автора, проте інформація подається разом із дослідженнями про щоденникову літературу [Горегляд 1975], а в книзі «Записки в узголів'ї» Віра Маркова у вступі подає інформацію про твір, але розміром у 22 сторінки.

На теренах України про твір письменниці Сей Шьонагон написано ще менше, існують лише окремі переклади глав. Наприклад, у хрестоматії «Японська література» Ю.В. Осадча подає переклад 12 глав та пише вступне слово до твору.

Отже, стислий огляд історії вивчення й перекладів твору «Записки в узголів'ї» Сей Шьонагон охопив окремі роботи таких дослідників, як Ічідзьо Канера, Ікеда Кікан, В.Дж. Астон, М. Ревон, К. Флоренц, П. Адлер, А. Уейлі, Д. Кін, Е.А. Кренстон, Е. Майнер, Е.Д. Сайденстікер, В.Н. Горегляд, М.Й. Конрад, Т.П. Григор'єва, В.Маркова. Ці імена засвідчують той факт, що існує багато досліджень і перекладів, присвячених тексту «Записок» в Європі, проте, на жаль, немає повного перекладу та комплексного дослідження твору на теренах України, а тому ми вирішили зробити власний переклад твору «Записки в узголів'ї».

Список використаних джерел:

1. Астон В.Дж. История японской литературы/ Вильям Джордж Астон; [пер. с англ. В.Мендрина]. – М.: Дальний Восток, 1904. – 308с.
2. Горегляд В.Н. Дневники и эссе в японской литературе 10-13 вв./ Владислав Никанорович Горегляд. – М.: Наука, 1975. – 377с.
3. Григорьева Т.П. Японская художественная традиция/ Татьяна Петровна Григорьева. – М.: Наука, 1979. – 368с.
4. Колпакчи Е.М. Сей Сёнагон. Из «Записок у изголовья» / Е.М. Колпакчи// Восток. - 1935. - №1. - С. 45 – 53.
5. Сей Сёнагон Записки у изголовья/ [пер. в древнеяпонского В.Марковой]. – М.: Астрель, 2011. – 231с.
6. Японська література: Хрестоматія. Том I (VII-XIIIст.)/ [Упорядники Бондаренко І.П., Осадча Ю.В.]. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – С.464-480.
7. The Pillow Book of Sei Shonagon. Worlding Sei Shonagon [Електронний ресурс]/ Valerie Henitiuk. – University of Ottawa Press. – 2012. – Режим доступу до книги: <https://muse.jhu.edu/books/9780776619798>

Н.Бортник, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ИСТОРИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ «ЗАПИСОК У ИЗГОЛОВЬЯ» СЕЙ СЁНАГОН

Статья посвящена исследователям и переводчикам творчества Сей Сёнагон, в частности, истории исследования произведения «Записки у изголовья». Особенное внимание уделено переводам «Записок» в периоду после реставрации Мейдзи.

Ключевые слова: «Записки у изголовья», дзуйхицу, Сей Сёнагон, списки произведения, периоды исследования, переводы произведения.

N.Bortnik, post-graduate student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE HISTORY OF INVESTIGATION OF “THE PILLOW BOOK” OF SEI SHONAGON

The article is devoted to the researches and translators of Sei Shonagon’s works, particularly, to the history of investigation of “The Pillow Book of Sei Shonagon”. We pay special attention to translation of the text in the period after Meiji Restoration.

Key words: “The Pillow book”, dzuihitsu, Sei Shonagon, different lists of the work, periods of investigation, translation of the text.

УДК 82-1/-9

А. Букрієнко, к. філол. н., доц.

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Київ

ДАДАЇЗМ В ЯПОНІЇ: МІЖ ФУТУРИЗМОМ ТА МОДЕРНІЗМОМ

В статті розглядається історія становлення та розвитку в японській літературі такого цікавого, складного і неоднозначного явища як дадаїзм. Висвітлюються передумови появи дадаїзму в Японії, особливості першого знайомства японців з цим літературним напрямком, специфіка його теоретичного розвитку в Японії. Особлива увага приділяється життєвому і творчому шляху такого «стовпа» японського дадаїзму як Такахасі Шінкічі. У цьому контексті розглядаються також деякі паралелі між філософією дзен-буддизму та дадаїським способом мислення.

Ключові слова: дадаїзм, поезія, філософія, дзен-буддизм.

Перша половина ХХ століття була часом надзвичайно цікавим та неоднозначним з точки зору історії світової літератури. Саме у цей час у мистецтві взагалі та у літературі зокрема почали один за одним виникати нові форми художнього вираження. Вони оформлюються у напрямки і течії, створюють свої маніфести та нову, небачену до того естетку, суть якої, щоправда, іноді зводиться до простого заперечення вже існуючих канонів. Але як би там не було, ці нові течії та напрямки. Незважаючи на